

Моделі інтеграції електронних джерел наукової інформації у бібліотеках

На сучасному етапі розвитку інформаційно-бібліотечних технологій однією з провідних тенденцій є корпоративна взаємодія. Для більшості бібліотек характерним є перехід від самостійного опрацювання інформаційних ресурсів до реалізації комплексних проектів з виходом на нові можливості та сервіси для користувачів. Більшість великих бібліотек беруть участь у спільних проектах різного рівня складності – від створення об'єднаних електронних каталогів та спільного аналітичного розпису статей до формування бібліотечних корпорацій і впровадження єдиного читацького квитка.

Інтеграція електронних документних ресурсів, на нашу думку, найефективніше може здійснюватися на базі наукової бібліотеки. Інформаційне суспільство, суспільство знань, як визначають сучасний етап розвитку людства деякі дослідники, понад усе потребує орієнтирів. Справді, накопичення та поширення інформації сягнуло небачених меж, але сам по собі неозорий масив інформації не становить інтелектуальної цінності і не може бути конвенційним продуктом на ринку. Тож, саме фаховий добір, систематизація та репрезентація наукового контенту з розпорошених джерел є ключовим завданням наукової спільноти. Водночас, подібна діяльність не може зводитися до абстрактної кластеризації ресурсів за низкою родовидових ознак, а має бути максимально кастомізована, припасована до конкретних потреб користувачів, конкретних пошукових запитів. Така діяльність, за умов тотальної автоматизації процесу, не тільки не виключає, а навпаки, надає значно ширші повноваження працівникам наукової електронної бібліотеки. Адже, щоб отримати посправжньому релевантні та верифіковані результати, пошук має бути максимально гнучким, персоналізованим. Звісно, наявний пошуковий інструментарій створює для цього сприятливі умови, проте можливість «живої», нероботизованої консультації з фахівцем, залучення до процесу наукового пошуку масиву фонових знань та професійних навичок останнього – безцінні. Саме це і визначає логіку формування ресурсу наукової електронної бібліотеки – у процесі розроблення стратегії комплектування фондів бібліотекам необхідно бачити свого користувача, прогнозувати еволюцію його запитів як до змісту обслуговування, так і до форм співробітництва бібліотеки з відвідувачем, спрямованого на якомога більш ефективне використання інформації.

Насамперед визначимо основні аспекти інтеграції електронних джерел наукової інформації у бібліотеках та суміжних наукових установах.

1. Організаційний аспект інтеграції є первинним та найважливішим хоча б тому, що задає імпульс та напрям подальшої діяльності з інтеграції наукових ресурсів. Завдяки йому відбувається визначення спрямування проекту (а відтак – окреслення кола залучених до інтеграцій інституцій та налагодження

кооперативної співпраці з ними); дослідження кількісних та якісних характеристик аудиторії, на яку спрямований проект (що дає змогу сфокусуватися на певному ресурсному наповненні та обрати оптимальні технологічні рішення); формування організаційної структури з необхідним типом управління (вертикальним чи горизонтальним типом взаємодії), визначення термінів реалізації, залучення фінансування тощо. Інтеграція ресурсів, здійснена за організаційним принципом, може набувати міжнародного, національного, відомчого чи спеціалізованого характеру, керуватися «згори» єдиним центром чи локалізуватися в окремих установах.

2. Змістовий аспект полягає у тому, що відповідно до обраної аудиторії та ресурсного потенціалу проекту відбувається інтеграція джерел наукової інформації, їхня кластеризація та репрезентація користувачеві.

3. Технічний аспект інтеграції передбачає підтримку зберігання та надання сталого доступу до ресурсів проекту. Він може бути зреалізований як спільне для учасників інтеграції сховище ресурсів, налагодження розподіленого доступу до електронних джерел наукової інформації без їхньої фізичної акумуляції, надання доступу до передплачених ресурсів сторонніх установ тощо.

4. Кінцевий продукт інтеграції ресурсів визначається клієнто-орієнтованим критерієм. Він утілюється, зокрема, у користувацькому інтерфейсі як безпосередній моделі взаємодії бібліотеки з користувачем електронних ресурсів. Залежно від обраної цільової аудиторії (фахівці чи непідготовлена публіка) такий інтерфейс різнитиметься пошуковими опціями, налаштуванням, функціоналом тощо.

Вище ми окреслили деякі найважливіші аспекти інтеграції джерел наукової інформації, що визначають можливості взаємодії та оптимізують технічний потенціал бібліотек. Тепер спробуємо розглянути кожен з них детальніше, аналізуючи конкретні моделі реалізації такої інтеграції. Окремо зупинимося також на запропонованих деякими науковцями аспектах, що доповнюють та розгалужують окреслену структуру інтеграції наукових джерел інформації.

Проблема управління електронними ресурсами бібліотек під час інтеграції постає особливо гостро. Стратегія такого управління повинна передбачати три взаємодоповнюючі аспекти: керування зберіганням, архівуванням, індексуванням ресурсів тощо; удосконалення структури змісту ресурсів, інформації, даних, що дає змогу контролювати питання інформаційного наповнення електронних ресурсів, зменшує дублювання; організація дослідження документів, баз даних, що зберігаються у бібліотеці, з метою

виявлення певних закономірностей, продукування ідей, виокремлення фрагментів знань тощо ¹.

Головною метою інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів у сучасних умовах є забезпечення рівного доступу до інформації усім користувачам, незалежно від їхнього статусу й місцезнаходження. Ідея ця в бібліотеках може бути реалізована на кількох рівнях. Деякі дослідники пропонують спиратися на модель, що ґрунтується на двох рівнях: фізичному і логічному. На фізичному рівні інтеграція забезпечується створенням спільної точки доступу до розподілених автономних електронних ресурсів, у т. ч. повнотекстових і реферативних баз даних, а також електронних бібліотек. Такою точкою доступу може бути, зокрема, веб-портал. На логічному ж рівні механізмом інтеграції інформаційних ресурсів у бібліотеках, як правило, виступає корпоративний електронний каталог. Однак, корпоративний каталог – не єдиний спосіб інтеграції на логічному рівні. Часто фахівці вдаються до створення спільної точки доступу до автономних електронних каталогів. Інструментом тут виступає навігатор в Інтернеті, який містить список посилань (лінків) на автономні електронні каталоги бібліотек в глобальній інформаційній мережі.

Особливо важливу роль у процесі інтеграції бібліотечних ресурсів відіграє його вихідний етап – організаційно-технологічний ². Хоча про нього, зазвичай, не йдеться, але інтеграція бібліотечних ресурсів завжди починається саме з нього. Це система угод (корпоративних чи інших), координаційних планів, узгоджених технологій, протоколів зв'язку та інтерфейсів обміну. За цими угодами, технологіями та планами реалізуються не лише повнотекстові бази даних і корпоративні каталоги, а й інші форми інтеграції ресурсів – книгообмін, електронне доставляння документів, міжбібліотечний абонемент, розроблення реферативної, аналітичної та методичної інформації тощо.

Інтегрування бібліотечно-інформаційного ресурсу в сучасних умовах здійснюється за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з усіма утвореними ними інтерфейсами, шлюзами, метаданими. Вони утворюють спільне вікно доступу до бібліотечно-інформаційних ресурсів, що є запорукою рівного доступу до сучасних знань для всіх користувачів, незалежно від їхнього статусу й місцезнаходження. Ці технології забезпечують охоплення даних за тематикою, видами і типами інформації, інформаційних послуг, а також

¹ *Ярошенко Т. О.* Організація та управління електронними ресурсами в сучасній бібліотеці / Т. О. Ярошенко // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2008. – № 3. – С. 13–21; *Воройский Ф. С.* Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем / Ф. С. Воройский – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Физматлит, 2008. – 456 с.

² *Артемов Ю.* Аналіз деяких шляхів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів / Ю. Артемов // *Вісник Книжкової палати.* – 2011. – № 11. – С. 18.

уможливлюють об'єднання територіально розподілених ресурсів. Світова практика свідчить, що головним пріоритетом бібліотечної практики стає не нагромадження фондів, а політика отримання метайнформації, тобто інформації про інформацію в електронній формі. Сумісність форматів машиночитаних бібліографічних описів у нових умовах забезпечується численними системами перекодування.

Кінцевою метою ресурсно-інтегративної діяльності бібліотек та суміжних установ є створення спільної точки доступу до максимально повного масиву інформації. В науковому інформаційному просторі створення такого масиву найефективніше здійснюється за галузевим принципом. Найглибша інтеграція здійснюється на фізичному рівні. Але лише інформація в електронній формі підлягає фізичній інтеграції у повному значенні цього слова. При цьому забезпечується інтеграція даних також на просторовому рівні. Така інтеграція може здійснюватися за централізованим або розподіленим принципом. У першому випадку, йдеться про створення певної монопольної структури, у другому – забезпечується підвищена життєздатність. Логічна інтеграція ресурсу в бібліотеках досягається за рахунок корпоративного електронного каталогу. На цьому рівні інтегруванню підлягає інформація на традиційних і електронних носіях. Корпоративний принцип забезпечує також інтеграцію бібліотечних фондів на просторовому рівні. Ту частину бібліотечного фонду, яка не представлена в електронній формі і не охоплена корпоративним електронним каталогом, можна і потрібно інтегрувати як організаційно, так і технологічно. Формами інтеграції тут може бути складання корпоративних та інших угод, координаційних планів проведення робіт, книгообмін, міжбібліотечний абонемент, узгодження інтерфейсів, протоколів обміну, форматів даних. Багато хто схиляється до думки, що заходи на організаційно-технологічному рівні є обов'язковими для започаткування інтеграції на всіх інших рівнях ³ (*Гарагуля С. Моделі інтеграції електронних джерел наукової інформації у бібліотеках // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 6. – С. 16–18.*)

³ *Артемов Ю.* Аналіз деяких шляхів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів / *Ю. Артемов // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 11. – С.20*